

Folytatás a 7. oldalról

rendben van, de a románok nagy többsége nem fogadja el egy ilyen autonómia gondolatát, a magyarok pedig, *de facto*, integrálódtak, akár tessék nekik, akár nem, és nem áll módjukban változtatni ezen a helyzeten. Sajnos, a magyarok jó része – Magyarországra távozva – nagyon hatékony módot talált arra, hogy radikálisan változtasson helyzetén, ahogy azt a százkok és a svábok is tették. És akik maradtak – még mindig a többség –, most, hogy Magyarország aktív politikai és gazdasági tényezőként beleavatkozhat mindennapi életükbe, nagyon könnyen kizárólag Magyarország felé fordulhatnak, és hátat fordíthatnak a románoknak és, talán, általában Erdélynek is. Nekem meggyőződésem, hogy Magyarország nem kínálhat megoldást az itt maradt magyarok problémáira (éleg gondja van a repatriáltakkal is, akik nem illeszkednek be olyan könnyen a magyar hazába). Én pontosan azért dobtam be a régió-haza fogalmát az erdélyi nyilvános vitába, hogy megmutassam: létezik olyan in tézményes modell, amely radikális és ugyanakkor helyi megoldást kínál az itteni magyarok történelmileg felhalmozódott problémáira. Nem kibúvóról van szó, nem arról, hogy kerülő úton becsempésszük a nyilvánosságba Erdély függetlenségének a kérdését. Erdély mint régió-haza a nagyobb román hazába illeszkedik, ugyanakkor kivételes kapcsolatok ápol – legalábbis ami a magyarokat illeti, de talán nem csak őket – a magyar hazával is. Erdély, az én meglátásomban, olyan hazává válhat, amely – mint azt Szokoly Elek nagyon helyesen megjegyezte – különböző szinteken és különböző mértékben más, nagyobb hazákba, végső soron pedig egy egységes és föderális Európába illeszkedik.

Volna még egy megjegyzésem, a fogalmi tisztázással kapcsolatban. Az elején a *Memorandum* id őszakának erdélyi románjairól beszéltem. Alapvető különbség van az ő eszméik és terveik és a mi eszméink és terveink között. Amikor az erdélyi románok megtagadták a magyar politikai nemzetbe való beilleszkedést, természetesen egy autonóm Erdélyt képzeltek el, de ez az autonómia már nem a szebeni diéta nemzetekfölötti Erdélye volt, amely az egyenlő jogú erdélyi nemzetek intézményesített együttélésére alapozva komplex politikai egységként integrálódott be a birodalomba, hanem egy szigorúan nemzeti alapon elgondolt entitás, amely a nemzeti alapon föderalizált Nagy-Ausztriába illeszkedett volna be. Ebben a legrészletesebben és legkövetkezősebben Aurel C. Popovici által kidolgozott vízióban a politikai föderalizmus vonzó és újító eszméje a nemzet ellentmondásos, etnikai értelemben félfogott, kizárólagos és – politikailag szólva – retrográd eszméjével fonódott össze. Én megpróbálom elkerülni ezt a csapdát, ez az oka annak, hogy néha túl élesen nyilatkozom a nemzeteket vagy nemzeti közösségeket közvetlenül politikai alanyokká vagy szereplőkké átalakító elképzelésekkel kapcsolatban. A Popovici-féle modell ma teljesen hasznavehetetlen. Az egységes európai államok regionalizálása vagy föderalizálása területi alapon történik, és nem is történhet másként, függetlenül attól, hogy a szóban forgó területen a többségi nemzet lakik-e (mint Olaszország és Spanyolország tartományainak nagy részében), vagy egy regionális nemzet (mint Skóciában és Katalóniában), vagy hogy vegyes tartományokról van-e szó, mint Trentino-Alto Adige (Dél-Tirol) esetében. Ami természetesen nem azt jelenti, hogy – ami Erdélyt illeti – a nemzeti közösségek nem valósíthatják meg sajátos nemzeti érdekeiket egy ilyen területi struktúrában.

Bakk M.: Árnyalnám egy kicsit a dolgokat. A személyi autonómia jogi megoldását éppen azért dolgozták ki, hogy a különböző nemzeti közösségek politikai alanyiségéhez kapcsolódó kérdéseket meg lehessen oldani. Elismerem, hogy ezek a jogi-technikai modellek ma már nem használhatók, mert az Európai Unió a területi alapú regionális szerkezet felépítése felé halad. De egy más történelmi korszakban ezek a megoldások léteztek, és léteznek ma is.

O. Pecican: A haza fogalmának újrameghatározása szerintem jó ötlet, és sok mindent megmozgathat. „Haza” lehet Európa, lehet Románia, Magyarország, lehet Ilfov megye.

A. Cistelean: De hol van a hagyma közepe?

O. Pecican: A hagymának nincs a szó szoros értelmében vett közepe, az réteges.

A. Cistelean: És melyik az utolsó réteg?

S. Biache: A fohagyma is hagyma, csak annak cikkelyei vannak.

Mohár G.: Világos, hogy olyan fogalomra van szükségünk, amely nem kizárólagos, amely több hazát is magában foglalhat. Befogadó, nem kizáró megközelítésre van szükség.

Caius Dobrescu: Az új európai összefüggések között a nemzeti alapon felépített országok automatikusan elveszítik legitimitásukat, és átalakulnak egyfajta *meso-government*-ná, összekötő kapocs az Európai Unió és a régiók között.

Mohár G.: Én sem hiszem, hogy a nemzetállamok egyszerűen eltűnnének. Csak annyi történik, hogy fölérjük és alájuk más, ugyanolyan fontos vagy náluk még fontosabb politikai entitások kerülnek. A nemzeti, kulturális és politikai kizárólagosság mellett, legalábbis elméleti szinten, már régóta nem lehet érvelni. Most kezdünk rájönni arra, hogy elmúlt a területi kizárólagosságok ideje is.

Szilágyi N. Sándor: Mindenesetre óvatosaknak kell lennünk az új fogalmak bevezetésével, nehogy úgy járjunk, mint az RMDSZ a híres 1992-es nyilatkozat elfogadásakor, amelyben a belső önrendelkezésről volt szó. Amikor a román újságírók megkérdezték: „Rendben van, testvérek, de pontosan mit is kell érteni ezen a belső önrendelkezésen?”, az RMDSZ-esek valahogy így válaszoltak: „Ezt mi a közeljövőben elfogadásra kerülő programunkban fogjuk kidolgozni.” Elképzelhetitek, hogy ennek az esetnek milyen szörnyű hatása volt: mert nem ügyetleneknek tartották őket, az eszükbe sem jutott, hogy halvány gőzük sincs arról, mit is jelent ez. Mindenki arra a következtetésre jutott, hogy ők nagyon is jól tudják, mit akarnak, csak félnek hangosan kimondani.

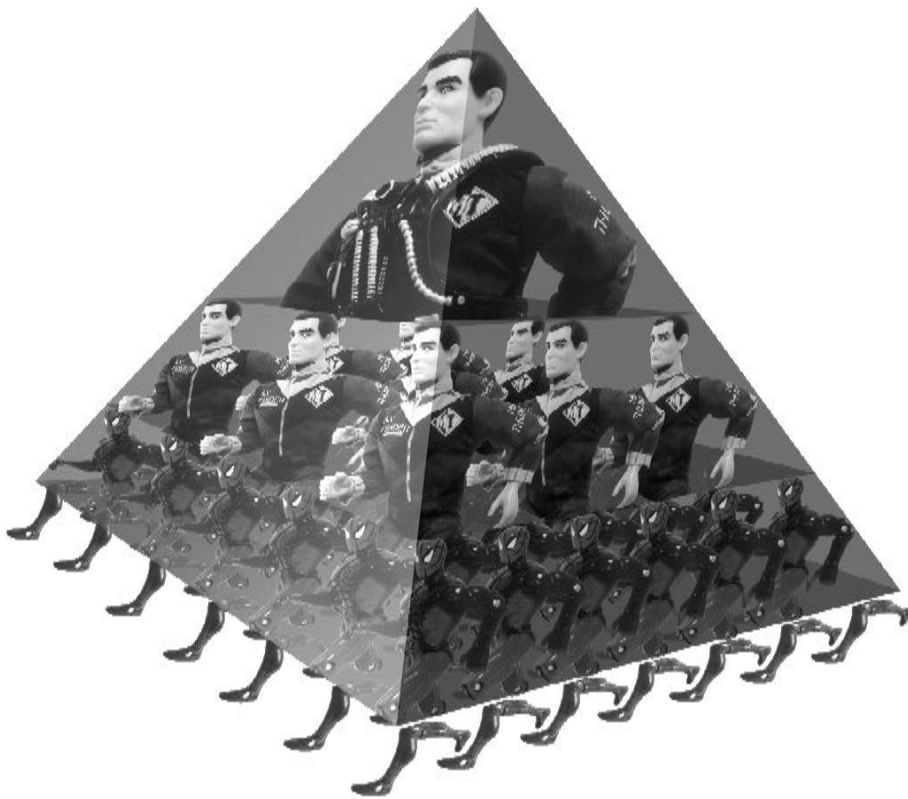
Fordította: HADHÁZY Zsuzsa

Mihai LUCACIU

Az állam piramisa

Engedjék meg, hogy higgyem, Románia kormánya támogatja a szegénységet. Kheopsz piramisa maga az „egységes nemzeti állam” lett. Az állami hatóságoknak való alázatosságot abszolút kívánják tenni, most, a tegnap hívta fel a román miniszterelnök az alkalmazottakat arra, hogy „biztosítsuk az összes román állampolgár teljes tiszteletét az állami feladatok iránt”. Nincs szükség tétovázásra az alárendelt lakosság jólétének megszüntetésében, az emberek még – isten ments! – függetlenek és szabad gondolkodásúvá válnának, ami csak kárára lenne az Adrian Năstase kezében összpontosuló fáraói hatalomnak. A nyomasztó adók jelentéktelenné teszik az egyént a paternalista állam árnyékában, amely hajlandó – fentről – az adózók gyermekeinek gondját viselni, mégpedig egy csodálatos ajándékkal, ami megható jóakaratainak kifejeződése. Egy kivilvel és egy pohár tejjel. Naponta. A szegénység fenntartása csodás eszköz egy centralizáló kormány kezében, ugyanis minél húzamosabb ideig maradnak az egyének tárgyai egyes alkalmazhatatlan és valóságától elrugaszkodott, az individuum számára szükségtelen politikáknak, az állam, a maga növekedésében, annál inkább haszonélvezője ezeknek. Gheorghiu-Dej idején az „osztályellenesség” gyűlöletében összehadó, nagy emberi közösségek, a Ceausescu idején életet nacionalizmus és személyi kultusz, valamint a kommunizmus és szocializmus iluzórikus építésével fűszerezett mindkét modellt napjainkban a szegénységnek az a modellje helyettesíti, amelynek célja, hogy még jobban egymáshoz köti: csak együtt, a jelenlegi kormányzatot támogatva haladhatjuk meg a tragikus helyzetet.

Antik Sándor: Gulában, fotómontázs, 2001

Természetesen a szegénység nem új jelenség, állandóan létezett mielőtt, de soha ilyen jelentőséget nem tulajdonítottak neki, mint most, nem fedezvén eddig fel csodás hatását. A teljében levő kommunizmus idején mellőzték, átmeneti szakasznak tekintették a szocialista piramis véglegesítését.

A választók apátiája, a lehetséges jólét eszméjének megkopása, a polgárok önkéntes együttműködésének sikertelensége a közösségi tevékenységekben – mind-mind az államtól való, hosszú távú függés beszűkítését fejezi ki. A szegénység tömegeket átfogó eszmévé vált a jelenlegi kormány diskurzusa révén, s ezáltal társadalmi erővé vált, a jelelni tanoknak megfelelően.

A centralizált rendszer nagyszerűsége alapos konstrukciónak tűnik, egy szakember művének, mely a Năstase-rezim iránti, a nyugati struktúrák által tanúsított szívéllyesség fényében tűnik fel. A centralizált román állam – az összes lehetőségek rendszere, az elleplezések mestere, a kartondíszetek és valóságok ura – nagyon sikeres az európai riportörök és euroatlanti intézmények elbűvölésében.

El kell ismerni a Năstase-rezim rendkívüli hozzáértését önmaga legitimálásában. A megfáradtnak vagy éppen archaikusnak tűnő központi intézmények, a parlamentek, kormányok, államok, pártok, közösségek újragondolása idején, egy második, globális szintű modern korban a Năstase-kormány erőből tesz tanúbizonyságot, mesteri készséget tanúsít az adók begyűjtésében, az emberek millióinak tud feladatát adni, fíradhatatlan az irányok ízése szerinti kijelölésében egy komplex és nem kellően homogén társadalomban. A PSD-kormányzat elméjében létező nemzetállam, mely egy másik korból bukkant fel – én 19. századinak találom –, és idejétmúlt politikai életet kínál, a román szocialdemokrata

gondolkodás nagy infantilizmusának tűnik. Ki fogadhatná még el politikai elitünknek veleszületett elképzelését, hogy jobb világot kormányzással lehet teremteni? Épp akkor, mikor elfelejtettük, hogy egy jó képességű és tekintélyelvű vezető kijavíthatja elődei összes hibáit, épp akkor, amikor a hatalom mindenütt az egyéni fogyasztók közt oszlik meg, jön egy, a múltban megfeneklett kormány, amely a társadalom homogenitásáról, közönségének egységes voltáról, a nemzet egységéről és – miért is ne! – egyetlen osztály tapasztalatának általánosságáról kíván meggyőzni bennünket. E terepet a korábbi, hamis egységről szóló hit aknázza alá, az egyetlen nyelv, egyetlen etnikai nemzet, az egyetlen értékészlet hite, amelyet egy paternalista kormány gondoz, az egész politikai hatalom katalizátora. E kormány – mintegy az önfeláldozás csúcaként – egyedül harcol a szegénység és a korrupció ellen, egy szolgalelkű parlament és a visszavonulását még Cotroceni-be érkezése előtt előkészítő államelnök ellenében, harcol egy tehetetlen civil társadalom ellen – melyet kisszerű becsúgyak és abszurd ranglétrák apróznak fel –, a média ellen, melyet szolgálása vagy esetleg egy törvény útján kikényszerített öncenzúra készlet példaszerűen hallgatásra. E grandiózushatalmi eljárás egyedüli „kicsiny ellenségei” az Információs Feldolgozás (IT) mentalitászváltoztató hatalma és az internet tágas tere, a PSD törvényei által nem korlátozott kommunikáció terepe, amelyet nem olyan könnyű ellenőrizni, jóllehet intézkedtek ebben a „problémában” is, de főleg a folyamatosan újjászülető és mindig aktív think tank-ek, melyek képesek a féltelmetes „széttagolódási dinamikára”. De miképp mondhat ellent valaki a hatalom nemzeti monopóliumának, egy olyan kormánynak, amelynek legfőbb joga a kénye-kedve szerinti adóztatás és törvényalkotás (elvégre a parlament vakációzik!), és amely még rendelkezik a fizikai erőszak feletti ellenőrzéssel? (A Belügyminisztérium még mindig a politikumnak alárendelten, militarizált belső rend szerint működik, a hadsereg pedig továbbra is egy merev konstrukció; a kötelező katonai szolgálatra az állam erkölcsi autoritásának a közösségi tudatban való fenntartása miatt van szükség; „ha nem szolgálta hazát, nem voltál katoná, akkor nem vagy férfi” – alapvető beavatási szertartás a román állampolgár életében.)

Az állam piramisának kiméréja továbbra is a földrajzi térség feletti szuverenitásra és az azt megvédeni képes katonai képességre alapoz, éppúgy, mint „a szép időben”. Ebben egyszerűen nincs helye a különböző regionális, helyi vagy transznacionális közigazgatási szinteknek, amelyek valójában az egyedül alkalmasak arra, hogy lojalitásokat, erőforrásokat és hatalmat vonjanak magukhoz, jóllehet, abszolút demagóg módon az ilyen struktúrák irányába való nyitást hozzák fel. Ilescu elnök csodászerű megterése a plurális értékekhez és egyfajta európai identitáshoz ne lépjen meg senkit. Mert nem ilyesmirel van szó. Az Ilescuhoz hasonló emberek, mivel nem rendelkeznek kritikai tudattal, bizonyos konklúziók, univerzális mércék áldozataivá válnak, függővé válnak bármilyen jelszótól. A kor ideológiai rögeszméi azoknak hibáivá lesznek, akikhez a kor tulajdonképpen „szól”, s akik teljes, kritikátlan és illegitim odaadással az ötéves tervezés, a köztulajdon, a kizsákmányoló vadkommunizmusbeli felszámolásának, a csausiszta,

majd pedig az 1996 előtti Ilescu-korszak nacionalista eszméinek híveivé váltak, ma pedig azt tapasztaljuk, hogy vakon hisznek a magántulajdonban, a sokféleségben, az európai értékekben stb. Így ezek a fogalmak teljesen tartalom vagy megsokszorozó hatóerő nélkülűvé váltak – egyszerű diskurzív eszközök lettek a hatalomtól függőek száján. Az állampiramisának, mint a korlátlan hatalom felé vezető útnak, óriási áldozatokra van szüksége ahhoz, hogy megmaradjon hasznosnak. Ha a hatalomnak ez az oszlopa elmozdul, az egész létesítmény összeomlik. Az államhatalom védelmét nyíltan hirdető szövegekről való kis lemondások végül ugyanazt a hatást váltják ki: az államhatalom megőrzésének permanensé válását. Nem a nyílt társadalom győzelméről van szó, hanem menetközbeni alkalmazkodásról a folyamat dinamikájához és saját szükségletekhez.

A nemzetállam valójában mély válságban van, hatáskörét nem tudja érvényesíteni, megmaradásához kockázatos fortélyokra van szüksége. Jövőjének legitimitációjára a romániai posztkommunista rendszerek forradalmi révén tesznek kísérletet, e rendszerek eddig sikeresnek bizonyultak az állam átfestésének kikísérletezésében, mely jelentős erőfeszítéssel nyúl vissza a múltba. Mert e piramis, valamint folyamatos építése olyan forradalom, amely állandósulni kíván. Csak reménykedni tudok abban, hogy az utolsó, véglegessé vált román piramis átveszi megépítésének értelmét: befogadja a nemzetállam tetemét, azét, mely őt megrendelte. Biztos, hogy lesz mit helyébe állítunk, itt, az élők világában.

Fordította: BAKK Miklós

MIHAI LUCACIU 1980-ban született Kolozsváron. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Európai Tanulmányok Karának hallgatója.